

Föreanta nationernas ideologi

De förhoppningar om samverkan mellan världskrigets segrande stormakter som uppbar FN:s organisation har grusats. Det inskrådande vid hot mot freden som skulle vara FN:s och dess säkerhetsråds huvuduppgift har därför just på den centrala punkten blivit omöjligt. Det är förhållandet mellan segrarna för tolv år sedan som blivit fredshotet framför andra. I den mån säkerhet står att vinna mot den kommunistiska aggression som slukat tio förut fria stater i Europa har det skett genom allianser utanför FN; då det gällt att nå avspänning i relationerna mellan de fiendliga blocken har förhandlingar utanför FN varit det medel som anlåtats. Typiskt är att av de tre besegrade stormakterna Japan och Italien är anknutna till allianser som avser försvara mot kommunistiska aktioner, medan Tyskland är delat i ett område som ingår i en sådan allians och ett område som ingår i den ryska satellitgruppen. Av de segrande stormakterna har en, Kina, totalt förändrat karaktär och får på grund av sin kommunistiska regim inte tillträde till FN, där i stället det rump-Kina som består av Chiang Kai-sheks Formosa fortfarande är representerat. Det vore absurdt att i detta läge tänka sig att 1957 års FN skulle fungera som stiftarna 1945 förkunnade.

I fråga om den tredje honörstanken vid sidan av fred och säkerhet, alltså rätten, är situationen densamma. De i stadgan uppställda grundsatserna har rent av kompletterats med en särskild rättighetsförklaring, men dessa grundsatser förtrampas ständigt inom staterna och i förhållandet mellan staterna utan att FN ens kan tänkas göra något åt saken.

FN har därmed fått en annan karaktär, en annan inriktning. Det kan, då stormakterna så finner lämpligt, i en del frågor, i regel av sekundär vikt, tjänstgöra som förmedlare, som ett maskerat ombud för en maktgrupp; det är exempelvis för USA behagligare att genom FN-resolutioner tvinga England, Frankrike och Israel att ge vika än att göra det enbart genom politiska påtryckningar. FN-resolutionerna har eller anses ha inflytande på opinionen i en del länder, och general-församlingens uttalanden för-

mas därför under livliga debatter, med taktiska uppgörelser som viktiga ingredienser. Slutligen är FN, och detta är grundvalen för de berörda funktionerna, fortfarande en reservoar för den goda viljans förhoppningar om ett fredligt och anständigt mellanfolkligt liv; myten om FN är verksam framför allt inom demokratierna, men blir självfallet därför av propagandavärde även för diktaturerna. För varje stat gäller sålunda, som den engelske professorn G Schwarzenberger uttrycker det i sitt grundläggande arbete "Power Politics", följande huvudregel för uppträdandet i FN: "Framhåll ständigt att FN är hörnstenen för er regerings utrikespolitik och betona både er regerings och hela ert folks rotfasta fredskärlek."

Vad man kan kalla FN:s ideologi i detta läge möter överallt i den offentliga debatten, i tal av statschefer och utrikesministrar, i riksdagsanför-

randen, i broschyrer och tidningar. Goda exempel på den ideologiska tekniken och på synpunkternas omvandling ger de båda generalsekreterarnas rapporter och tal.

En robust försäljare av gamla stammen var generalsekreteraren Trygve Lie. I hans rapporter och uttalanden prisas vad FN gjort på det sättet att om FN på något sätt varit eller möjligen kan anses ha varit delaktigt i något gott som hänt, påstås detta goda bero på FN. Några exempel hämtade ur den samling som Schwarzenberger och den danske folkrättsprofessorn Alf Ross. "Staten Israel upprättades av FN:s generalförsamling, och FN:s medling bragte den väpnade konflikten mellan Israel och arabstaterna att upphöra", heter det i en rapport av Lie. I själva verket var det en rad skilda faktorer som ledde till Israels uppträdande, staten Israel blev något helt annat än FN-resolutionen förutsatt, vapenstillståndet var en konsekvens av de judiska truppernas fullständiga seger. Folke Bernadottes rapport till FN ger en riktigare bild av vad som skedde: "Den judiska staten föddes inte i fred, som man hoppats, utan snarare, som så många andra stater i historien, i våld och blodutgjutelse." — Lie skriver att Berlinblockaden 1948 bilades på fredlig väg genom FN:s förmedling; var och en vet att blockaden nedkämpades inte i säkerhetsrådet, utan genom den engelsk-amerikanska luftbron.

— FN:s rättighetsförklaring prisas som en "frihetsfackla", och dess oerhörda verkningar i framtiden förkunnas; dels är förklaringen "på flera punkter ett mästerverk av oärlighet med medvetet vilseledande formuleringar" (Ross), dels har den inte på något sätt ändrat politiken i de stater som mest systematiskt kränker vad man kallar mänskliga rättigheter. — Lie hyllar Atlantpakten och andra liknande pakter som supplement till FN; notoriskt är att de tillkommit därför att FN inte fungerar. Ross går inte för långt då han talar om "ren och klar historieförfälskning mot bättre vetande" och frågar om någon kan tro att "det gagnar en sak, som han anser för god, att betjäna sig av en propaganda, som så uppenbart sätter sig över småaktig respekt för fakta".

Generalsekreterare Hammarskjöld har såvitt bekant inte använt så grova medel. Hos honom finner vi en mera subtil och kanske mera effektiv reklammetod. Han prisar inte gärna FN direkt, utan talar om de alla omfattade idéer som om de representerades av FN.

Hr Hammarskjölds slagkraft på detta område ökas sannolikt av att han, som många andra inbitna konformister, är benägen att se sig själv som en trotsig och oförvägen sanningssägare och därför kan framföra truismen med en min som om han toge till vapen mot en värld av villfarelser och motståndare. I ett föredrag ställer han frågan om sann lojalitet mot något innebär att man blundar för felet och avstår från klander eller att man följer sitt samvete "och uppriktigt ger uttryck för sin kritik"; liksom alla andra kommer han till slutsatsen att den sistnämnda hållningen är den riktiga. I ett annat föredrag angriper han dem som "vill hålla sig på den säkra sidan i en värld av den största osäkerhet" och säger att de goda målen kan nås blott "i modets mörka skugga". Då en man med smak för sådana djärvheter och äventyr i stort sett finner allting försvarligt, kallar all konkret kritik "cynisk" och "okunnig" och för alla brister finner ursäktande och undvikande förklaringar, måste många åhörare och läsare bli effektivt lugnade.

Hammarskjölds metod att idealisera FN är därmed i sina

huvuddrag angiven. Den går ut på att tala om det ideala FN och att snabbt gå förbi det verkliga FN eller, om man så vill, att blanda samman idealbilden och realiteten. Att åskådliggöra metodens användning utan långa citat är besvärligt, eftersom formuleringarna nästan alltid är på en gång otydliga, undflyende och pretiösa. Ett par exempel. I ett föredrag i Indien i februari 1956 talade Hammarskjöld om "Förenade nationernas ideologi" såsom möjlig att definiera med orden "tro, hopp och kärlek". Fred, samverkan mellan folken, materiell trygghet, framtidstro, allt vackert som gärna kan tänkas i sådana sammanhang, förklarades i det följande ingå under de tre honnörorden; det verkliga FN blev skuggligt under denna förfinade behandling. I ett tal den 14 juni 1955 sades FN vara "ett uttryck för vår vilja att finna en syntes mellan nationen och världen", som "gav mening och riktning åt ansträngningarna hos alla människor som vill skapa en

bättre värld". I ett tal den 10 april 1957 förklarades att "många kanske såg på organisationen i dess nuvarande stadium som på en predikant som inte kan tillämpa den lag han stiftar eller leva efter det evangelium han förkunnar". Men man måste tänka på att "svårigheter i uppnåendet av ett ideal inte visar att idealet är fel". I deklamationer av denna art införes ständigt så kallade visa ord från skilda religioner och nationer, som syftar till att ge själva förkunnelsens teknik ett drag av internationalism.

Skillnaden mellan de båda generalsekreterarna kan alltså schematiskt sägas ligga däri att den ene berömer och idealiserar vad som sker, medan den andre, som är förmögen till ett slags metafysisk flykt, identifierar det goda med FN:s idé. Hos båda finner vi därjämte en rad andra föreställningar, ofta rena sofismer, som i den allmänna debatten kring FN spelar en viktig roll och som därför bör belysas.

Förenade nationernas förste generalsekreterare, Trygve Lie, hälsar på flygplatsen sin efterträdare Dag Hammarskjöld.

D · N

31/12 1957

Fraseologi kring FN

Försvaret för FN i den ofentliga debatten har i regel under senare år präglats av en viss försiktighet, en viss anspråkslöshet. Det bestrides inte att FN varit ur stånd att nå de mål som uppställdes vid stiftandet. Organisationen ger inte säkerhet, den kan alltså inte trygga freden, inte heller kan den genomföra de rättsens grundsatser som stadgan proklamerar. Men FN är ändå till nytta; om det misslyckas i de stora sammanhangen har det dock bidragit att lösa en rad mindre frågor. På berättigandet av detta resonemang skall vi ingå i en följande analys av kritiken av FN. Här skall några mera allmänna synpunkter eller talesätt upptas, som i den mera populära debatten ständigt återkommer.

FN är ännu en ung organisation, sägs det. Det måste ta tid innan den växer sig stark. Stora förändringar av detta slag, skriver generalsekreteraren Hammarskjöld, kan inte genomföras utan ett stadium av "bräcklighet och skenbar instabilitet". FN liknas vid en späd växt som måste vårdas för att komma till mognad, dess verksamhet vid droppar som småningom urholkar stenen, dvs maktpolitikens dominans i mellanfolkligt liv. Samma tankegång tillämpades ofta på Nationernas förbund för omkring trettio år sedan; det talades om en ömtålig planta, ända tills det för alla var tydligt att plantan inte växte, utan vissnade. Svagheten i detta sätt att resonera, eller rättare i denna fraseologi, ligger naturligtvis i att den använda liknelsen är alldeles godtycklig. FN blir inte starkare och starkare; tvärtom har det försvagats i relation till bestämmelser och förhoppningar vid stiftandet, vilket klarast framgår av att ett antal allianser enligt en härskande opinion övertagit FN:s funktion att sörja för fred och säkerhet.

Ibland framträder en mera speciell och konkret tanke-linje på detta område. Framstående engelska politiker hävdar exempelvis att "normer för uppförandet" (codes of conduct) är i framväxande inom FN, och särskilt pekar man på den i ett enda fall existerande "praxis" enligt vilken säkerhetsrådet kan fatta beslut även då en stormakt är frånvarande.

Vad som vid ett tillfälle skett — under ivriga protester från den frånvarande staten — skapar likväl ingen norm för framtiden; ett upprepande av situationen i Koreafrågan 1950 är inte att vänta. Att England, Frankrike och Israel gav vika 1956—1957 för FN:s resolutioner — eller rättigare för påtryckning av USA och Ryssland i förening — konstituerar inte heller någon norm eller praxis, lika litet som Rysslands undertryckande av Ungern trots generalförsamlingens upprepade maningar gör det.

En lika genomskinlig sofism är det då förre generalsekreteraren Lie förklarar att svagheter hos FN inte beror på organisationen, utan på de avslutna staterna. "FN är... vad medlemsregeringarna önskar att det skall vara, varken bättre eller sämre", skriver han; en svensk politiker och statsvetenskapsman, Gunnar Heckscher, sade nyligen ungefär det samma (i tidskriften Utrikespolitik) med orden att "missgreppen hänför sig inte till Förenade nationerna utan till Förenade nationernas medlemmar". Eftersom organisationen är medlemmarna och inte kan vara något annat, är sådana konstateranden utan intresse; att säga att ett parlaments oförmåga beror på att medlemmarna är odugliga leder oss ingestans. Men därtill kommer att satsen som dessa inger felaktiga föreställningar. FN är inte, som Lie påstår, "vad medlemsregeringarna önskar att det skall vara". Den karaktäristiken undviker kärnfrågan. FN blir i stort sett vad de sämsta medlemmarna, de som saboterar organisationen och ständigt bryter mot dess principer, gör det till. Om sjuttio stater vore lika lojalt verksamma inom FN som Sverige, Norge och Danmark, hjälper det inte såvida ett antal stater vägrar att samverka.

Till de slitna men ständigt återkommande argumenten hör att det är bra att ledande politiker och diplomater från skilda länder träffas, även om de inte utträttar någonting. Det är omöjligt att ingående bedöma en sats som denna. I vissa fall uppstår utan tvivel